

Iwona Moryc

doktorantka, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

**R. Strugała, Standardowe klauzule umowne adaptacyjne, salwatoryjne, merger, interpretacyjne oraz *pactum de forma*
[Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013]**

Problematyka sporządzania umów cywilnoprawnych jest przedmiotem rosnącej wciąż liczby publikacji, z uwagi na powszechne zawieranie umów w międzynarodowym obrocie gospodarczym, lub na gruncie krajowym pomiędzy przedsiębiorcami oraz z udziałem konsumentów. Zagadnienie konstruowania umów, w tym klauzul umownych, jest szczególnie istotne dla osób zawodowo trudniących się ich pisaniem – dla notariuszy, adwokatów czy radców prawnych, ale również sędziów orzekających w wydziałach cywilnych i gospodarczych.

W procesie konstruowania umowy niezbędnym jest posiadanie wiedzy na temat klauzul umownych, czyli „kontraktowych przepisów”, jednostek redakcyjnych umowy, stanowiących o prawach lub obowiązkach stron.

Tematyce klauzul umownych poświęcił swoją monografię Radosław Strugała.

Podkreślenia wymaga fakt, że dostępne na rynku pozycje książkowe nie mają zazwyczaj charakteru kompleksowego i poświęcone są zazwyczaj wybranym elementom prawa zobowiązań, w tym np. konkretnym umowom (choćby sprzedaży, darowizny czy leasingu), w których zwraca się uwagę na konkretne klauzule umowne zawarte w danym rodzaju umowy. W tym względzie, recenzowana monografia jest niezwykle cenna, albowiem stanowi źródło ogólnych założeń przydatnych przy sporządzaniu różnych umów cywilnoprawnych. Nie jest to oczywiście jedyna tego typu książka dostępna na rynku publikacji naukowych, należy wspomnieć tu monografiach Marleny Pecyny pt. „Merger Clause jako zastrzeżenie wyłączności dokumentu, klauzula integralności umowy, reguła wykładni umowy” oraz autorstwa dr Iwony Karasek-Wojciechowicz pt. „Roszczenie o wykonanie zobowiązania z umowy zgodnie z jego treścią”, do których odniosę się w dalszej części recenzji.

Zgodnie z przyjętymi przez autora recenzowanej publikacji założeniami, zamierzonym celem pracy było wyjaśnienie wątpliwości związanych z zastosowaniem wybranych i opisanych przez autora klauzul umownych – klauzul adaptacyjnych, salwatoryjnych, integralności oraz interpretacyjnych.

Autor w dwóch pierwszych rozdziałach (rozdział I – „Cele oraz podstawowe założenia pracy”, rozdział II – „Ustalenie znaczenia prawnego klauzul umownych”) omawiających podstawowych założeń pracy oraz znaczenia prawnego klauzul umownych, omawia normatywne aspekty umowy oraz jej wykładni. Wskazać należy, że autor zajmuje się funkcjami semiotycznymi wypowiedzi i określeniem ich znaczenia w procesie stosowania prawa.

Właściwa część pracy zaczyna się od rozdziału III, pt. „Obowiązek renegecji umowy i skutki jej niewykonania”. Autor w pierwszej kolejności, prezentuje zagadnienia dotyczące umowy o negocjacje, a w tym – sposób dochodzenia roszczeń w oparciu o art. 72 § 2 k.c. W tym zakresie, stanowczo kwestionowane zostały możliwości dochodzenia roszczeń w granicach tzw. pozytywnego interesu umownego, określając odpowiedzialność za szkodę w kwestii tzw. ujemnego interesu umownego, to znaczy określając rozmiar szkody poprzez porównanie stanu majątku, wskutek wdania się w proces negocjacji ze stanem, jaki byłby gdyby strony nie podjęły się kontraktowania. Następnie dokonując wykładni art. 357¹ k.c., autor analizuje przypadki wytoczenia powództwa w oparciu o podany przepis. Dotyka też istotnego problemu, jakim jest możliwość retrospektywności prawa cywilnego oraz ingerencji sądu w zmianę stosunku zobowiązaniowego.

Rozdział IV poświęcony został klauzutom adaptacyjnym, do których autor zalicza klauzule renegecyjne, zobowiązujące do zawarcia umowy zmieniającej oraz modyfikacyjne. Scharakteryzowany został również wpływ umownych klauzul adaptacyjnych na stosowanie klauzul *rebus sic stantibus*. Kolejnym opisanym zagadnieniem w rozdziale V są klauzule salwatoryjne. W niniejszym rozdziale autor dokonuje analizy prawnoporównawczej klauzul salwatoryjnych w systemie *common law* oraz systemach kontynentalnych. Wątki historyczne i źródłowe mają istotne znaczenie dla zawierania umów międzynarodowych, gdzie partnerami umowy, w tym umów i arbitraży, są przedstawiciele państw reprezentujących różne systemy prawne. Opisując znaczenie dowodowe klauzul salwatoryjnych autor stawia jednoznaczną tezę, że w związku z brzmieniem 58 § 3 k.c., pomimo nieważności poszczególnych postanowień umowy, sąd co do zasady stwierdza, że pozostaje ona ważna we wskazanym zakresie. Jeżeli strona twierdzi, że nieważność częściowa umowy pociąga za sobą nieważność całej umowy to na niej spoczywa ciężar wykazania, że nieważne postanowienia byłyby tak istotne, że strony w ogóle nie zawarłyby umowy.

W niniejszej monografii, autor nie dokonuje szczegółowej analizy klauzuli *rebus sic stantibus*. Opis zagadnienia sprowadza się do ogólnej charakterystyki, postaci oraz relacji pomiędzy zastrzeganiem klauzul adaptacyjnych a stosowaniem klauzuli *rebus sic stantibus*.

Rozdział VI autor poświęca klauzuli integralności tzw. *merger clause*, w którym ogólnie charakteryzuje pojęcie, porównuje zakres zastosowania *merger clause* w systemie *common law* oraz systemie kontynentalnym. Prezentuje również klauzule integralności jako oświadczenia woli, stanowiące dowód zupełności dokumentu, a także podkreśla jej znaczenie dowodowe.

Ostatnią część publikacji autor poświęca klauzulom interpretacyjnym, zwracając szczególną uwagę na ich znaczenie przy konstruowaniu umów. Jak podaje, prawnicy częściej koncentrują się na prawach i obowiązkach stron, a preambuła oraz definicje zawarte w umowie, mają w razie sporu pomiędzy stronami, szczególne znaczenie dla interpretacji tekstu umowy.

W mojej ocenie, prezentowane przez autora ww. kwestie, o ile stanowią zbiór cennych zagadnień z dziedziny prawoznawstwa, pozbawione są wymiaru praktycznego. Natomiast, dokonana przez autora analiza art. 353¹ k.c. nie odbiega w swojej treści od dostępnej w komentarzach i opracowaniach wykładni niniejszego przepisu.

Zaletą publikacji jest kompleksowe uregulowanie zagadnień dotyczących klauzul umownych oraz dokonanie przez autora zbiorczej analizy znaczenia klauzul umownych w umowach cywilnoprawnych. Autor wprawdzie prezentuje różne stanowiska doktryny związane ze stosowaniem klauzul umownych, często nie określając własnego stanowiska w sprawie, jednak czytelnikowi pozwala to na swobodne przyjęcie indywidualnego poglądu w sprawie.

W publikacji brakuje jednak przykładów zastosowania wybranych klauzul umownych, co ma istotne znaczenia dla wyboru jej przez praktyków prawa. Z drugiej strony, autor koncentruje się na źródłach prawa, oceniając zastosowanie i znaczenie klauzul w kontekście systemu *common law* oraz systemu kontynentalnego. Należy również podkreślić, że merytoryczne podejście autora do problemu klauzul umownych, w mojej ocenie powoduje, że publikacja może stanowić cenne źródło wiedzy dla pracowników naukowych trudniących się tematyką zobowiązań.